

Інноваційне освітнє середовище — простір розвитку особистості

(З досвіду роботи директора опорного закладу загальної середньої освіти
«Локачинський ліцей» Локачинської селищної ради
Володимирського району Волинської області О. Я. Сахарчук)

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, забезпечення рівного доступу до якісної освіти всіх громадян. Освіта поступово перетворюється на систему, здатну до саморегуляції, – відповідно до викликів суспільного розвитку, які постійно змінюються, інноваційного середовища, у якому отримують навички і вміння самостійно оволодівати знаннями протягом життя та застосовують їх у практичній діяльності. Обов'язковою умовою підвищення якості освітніх послуг, моделювання індивідуальної освітньої траєкторії особистості є створення інноваційного освітнього середовища закладу освіти.

Ключові слова: інноваційний розвиток, освітнє середовище, освітній процес, інноваційний ресурс, інноваційний потенціал, концептуально-стратегічна спрямованість.

Olha Bohdanovych. Innovative Educational Environment as a Space for Development of a Personality.

Ukraine's integration into the global educational space requires continuous improvement of the education system, search for effective ways to improve the quality of educational services, and ensure equal access to quality education for all citizens. Education is gradually transforming into a system capable of self-regulation – in line with the ever-changing challenges of social development, an innovative environment in which people can acquire skills and abilities independently to acquire knowledge throughout life and apply it in practical activities. A prerequisite for improving the quality of educational services and modeling the individual educational trajectory of a person is the creation of an innovative educational environment of an educational institution.

Keywords: innovative development, educational environment, educational process, innovative resource, innovative potential, conceptual and strategic orientation.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток суспільства, цифрових технологій, кардинальні зміни у запитах до ключових компетентностей особи на ринку професій і найголовніше – діти, яких ми навчаємо, спонукають до реформ в системі освіти.

Вони навчилися користуватися планшетом чи мобільним телефоном раніше, ніж говорити, – і тому кажуть, що в них «світ на кінчиках пальців» або ж що «вони народилися з мишкою в руці». Добре володіють технологіями обробки, збереження й передачі інформації у віртуальному світі. Критично мислять і скептично ставляться до стандартизованих підходів у тлумаченні речей та ідей, а тому віддають перевагу експерименту, досліді. Інформація для них не є пріоритетом, бо вони знають, де її можуть знайти. І водночас у них недостатньо розвинені навички емоційного інтелекту, а тому часто віддають перевагу спілкуванню в віртуальних мережах, де на них чекає чимало небезпек.

Це діти, які покликані в майбутньому змінити світ. Якість цих змін залежить від того, наскільки вдасться сьогодні створити інноваційне освітнє середовище закладу освіти, яке стане простором розвитку особистості, задасть вектори розвитку ціннісних, мотиваційних засад особи в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. До розвитку освітнього середовища спонукають лише ті зміни, які відбуваються за умови мотиваційної, когнітивної, креативної, рефлексивної готовності до інноваційної діяльності. При відсутності готовності до інноваційної діяльності або за умови низького рівня її сформованості відбувається механічне перенесення нововведення, що призводить до втрати змісту й глибинної суті інновації. Успішними ж є такі інноваційні зміни, які життєво необхідні на даному етапі розвитку освітнього середовища, відповідають рівню інноваційної компетентності суб'єктів освітнього процесу – наявності в них системи мотивів, знань, умінь, навичок,

особистісних якостей, що забезпечують ефективність упровадження інновацій.

Опрацювавши нормативні та науково-методичні матеріали з проектування освітнього середовища закладу освіти, директор О. Я. Сахарчук, адміністрація спільно з педагогічним колективом ОЗЗСО «Локачинський ліцей», у співпраці з батьками, державними і громадськими організаціями створили модель інноваційного освітнього середовища закладу освіти як простору розвитку особистості.

Розглядаючи інноваційне освітнє середовище закладу освіти як складову інноваційного освітнього простору в цілому та освітнього простору особистості зокрема, визначили складові: гуманістичний, мотиваційний, ціннісний, креативний, інформаційно-комунікаційний та ергономічний простір, виокремлення яких зумовлено принципами діяльності ОЗЗСО «Локачинський ліцей»: дитиноцентризм, партнерство, проактивність, синергія, інноваційність, науковість і доброчесність.

Одним із ефективних засобів інноваційного розвитку закладу є проектний підхід, суть якого полягає у використанні проектної технології впровадження інновацій. Відповіді на запитання: що дасть цей проект для вчителя, учня; наскільки довготривалими будуть його результати; як змінить він освітнє середовище школи; наскільки потужним є його розвивальний компонент, – визначають пріоритетність втілення тих чи інших проектів у закладі освіти. Визначення мети і формулювання завдань проекту, очікуваних результатів, складання графіка реалізації і бюджету, розроблення системи оцінювання проміжних та кінцевих результатів, аналіз результативності – традиційні складові впровадження інновацій в ОЗЗСО.

Серед проектів перевагу віддають тим, що передбачають міжпредметні зв'язки та системно-діяльнісний підхід (STEM-школа, участь у Всеукраїнських наукових школах, лабораторіях), міжвікову взаємодію та екологічне спрямування («Здай батарейки – збережи планету»), краєзнавчий характер («Ярмарок майстрів», «Великодня майстерня»), формування позитивного мотиваційного мікроклімату колективу («Мотиваційна зона», «Школа успіху»), створення інтерактивного

освітнього середовища предметних кабінетів («Відкритий світ»), зміни в ергономічному просторі школи («Територія дитинства», «Артпростір», «STEAM-простір»), розвиток індивідуальної самоосвітньої траєкторії педагога («Навчаю навчаючись»).

Особливу увагу під час реалізації проектів приділяють розвитку «гнучких навичок»: уміння навчатися протягом життя, працювати в команді, вести переговори, розвитку критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту, когнітивної гнучкості, готовності до багаторівневого вирішення проблем, навичок управління часом.

З 2014 по 2019 роки ОЗЗСО «Локачинський ліцей» був дослідно-експериментальним майданчиком регіонального рівня «Формування компетентної особистості школяра в умовах інноваційного розвитку освітнього середовища».

З метою розвитку розумово-пізнавальних, творчих якостей, критичного мислення, когнітивної гнучкості, готовності до інноваційної діяльності учнів і педагогів тут з 2019 року триває дослідно-експериментальна робота регіонального рівня «Моделювання STEM-середовища закладу освіти як умова самореалізації особистості».

STEM-заходи, міжпредметна інтеграція, впровадження технологій прикладного, проблемного навчання організовуються педагогами закладу освіти в усіх класах. У рамках діяльності філіалу «Дівчата-STEM» у квітні 2019 року проведено учнівську наукову конференцію «Жінки в науці» для 5–11 класів, на якій юні дослідниці розповідали про відкриття жінок-науковців у різних галузях, що змінили або суттєво вплинули на розвиток досліджень у світі. Щорічно в ОЗЗСО проводиться освітній проект «Інженерний тиждень», покликаний зацікавити учнів наукою і дати поштовх до розвитку власного інженерного потенціалу. Проведення STEM-днів за темами «Рух», «Вода», «Коло», STEM-тижнів, наукових пікніків, Літньої школи для здібних і обдарованих дітей «Ерудит» допомагає моделювати освітнє середовище закладу освіти на засадах STEM-освіти.

Методичні публікації

Вибудовуючи освітнє середовище на засадах загальнолюдських цінностей, плекаючи патріота, громадянина, активіста у рамках загальношкільного проекту «Особистість виховує особистість» проведено цикл майстер-класів, зустрічей зі знайомими й талановитими країнами, екскурсій, ярмарків, у яких діти долучалися до відтворення народних традицій разом із батьками та майстрами.

З метою проведення профорієнтаційної діяльності, співпраці в галузі STEAM-освіти, дослідно-експериментальної роботи укладено договори між Локачинською селищною радою і ВНУ імені Лесі Українки, ОЗЗСО «Локачинський ліцей» і Торчинським професійним ліцеєм. Проведено перші спільні заходи

в цих рамках: презентацію 14-томного видання творів Лесі Українки, екскурсію до Торчинського професійного ліцею, майстер-класи викладачів ліцею на науковому пікніку в ОЗЗСО.

Одним із першочергових завдань керівництва закладу освіти є створення сприятливих умов для професійного вдосконалення та розкриття потенціалу вчителя. У закладі працює 57 педагогів, серед них заслужений учитель України В. М. Никитюк, 32 вчителі мають вищу кваліфікаційну категорію, дев'ять – звання «учитель-методист», дев'ять – звання «старший учитель». Четверо педагогів ОЗЗСО «Локачинський ліцей», що становить 44 % чисельності вчителів початкових класів, успішно пройшли сертифікацію.

Хорошою традицією в закладі освіти стала організація адміністрацією школи проходження підвищення кваліфікації для групи вчителів – відповідно до запитів педагогів щодо напрямку і тематики професійного вдосконалення. Так, у 2020 році 48 освітян пройшли підвищення кваліфікації з питання «Тайм-менеджмент у роботі вчителя» (керівник Н. М. Ткачук), у 2021-му 35 колег пройшли вдосконалення з питання «Розвиток критичного мислення» (керівник Г. Я. Лук'ячук).

Увесь спектр методичної діяльності колективу ОЗЗСО «Локачинський ліцей» переформатовано в роботу методичних спільнот: «Сучасний урок» (керівник С. Д. Осадца), «STEM-освіта» (керівник С. А. Барабошко), «Цифрові технології навчання» (керівник Н. В. Трофимюк), «Розвиток навичок 4К» (керівник Т. В. Шумук).

У системі внутрішкільної методичної роботи використовуються групові, колективні, індивідуальні форми: педагогічні ради, науково-методичні наради, наставництво, педчитання, предметні тижні, місячники педагогічної майстерності, творчі звіти вчителів, що атестуються, виставки.

«Педагогічна ідея – це крила, на яких піднімається колективна творчість. Ідея надихає колектив, і починається найцікавіше й найпотрібніше в шкільному житті – колективна дослідницька робота.» В.О.Сухомлинський

30 листопада 2018 року «НВК „Локачинська ЗОШ І–ІІІ ст. – гімназія”» ділився досвідом роботи з питання «Інноваційне освітнє середовище – простір розвитку особистості» на обласному семінарі керівників опорних шкіл, гімназій, ліцеїв.

10 грудня 2018 року на цій же базі відбувся обласний семінар-практикум «Розвиток готовності вчителів фізики

до організації самостійного розв'язування задач учнями 7–11 класів». Творчу лабораторію вчителя фізики представив Віктор Миколайович Никитюк, учитель ОЗЗСО, переможець конкурсу «Учитель року – 2018», заслужений вчитель України.

14 лютого 2019 року на базі ОЗЗСО «НВК „Локачинська ЗОШ І–ІІІ ст. – гімназія”» відбувся Всеукраїнський семінар завідувачів відділів фізико-математичних дисциплін обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. Метою проведення було знайомство з творчою лабораторією В. М. Никитюка та освітнім середовищем закладу, в якому він працює.

Обласний семінар керівників опорних шкіл, гімназій, ліцеїв Волинської області, 30 листопада 2018 року

Всеукраїнський семінар завідувачів кабінетів фізики та астрономії обласних інститутів післядипломної освіти, 13–15 лютого 2019 року

11 березня 2019 року тут відбулося засідання районного методичного об'єднання вчителів фізики. В. М. Никитюк продемонстрував присутнім можливості сучасного освітнього середовища кабінету фізики та провів презентацію власного педагогічного досвіду.

Никитюк Віктор Миколайович – переможець Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року-2018» у номінації «Фізика»

Методичні публікації

Найвагомішою серед колективних форм методичної роботи в ОНЗ залишається робота методичних об'єднань. У практиці методоб'єднань є взаємовідвідування уроків, проведення творчих звітів, вивчення результативності підвищення кваліфікації й самоосвіти вчителів, сприяння розвитку професійної майстерності й активізація особистісного потенціалу кожного вчителя.

Щороку в ОЗЗСО проходять заходи у рамках декади В. О. Сухомлинського. У вчительському колективі у 2019 році проведено педагогічні читання «Педагогіка В. О. Сухомлинського у контексті Нової української школи». Із презентацією «Використання ідей В. О. Сухомлинського у формуванні інноваційного освітнього середовища» виступила директор ОЗЗСО «Локачинський ліцей» О. Я. Сахарчук.

Пріоритетними напрямками у роботі вчителів природничо-математичного циклу є впровадження STEM-освіти під час вивчення цих наук. У рамках предметного тижня вчителів природничих предметів у березні 2020 року проведено районний семінар-практикум «STEM-освіта у процесі викладання природничих дисциплін». Під час проведення семінару вчителі ОНЗ «НВК „Локачинська ЗОШ І-ІІІ ст. – гімназія”» презентували інноваційні освітні проекти зі STEM-освіти за темою «Вода». Проведено ознайомлення з навчально-демонстраційним обладнанням кабінетів хімії, фізики, географії, біології. Вчителі хімії, географії, біології проінформували вчителів району про інтерактивне навчання предметів природничих дисциплін електронними засобами сучасного кабінету. Вчитель біології С. А. Барабошко та вчитель хімії М. М. Ничипорук провели інтегроване дослідження будови клітини на основі біолого-хімічного аналізу.

У рамках місячника педагогічної майстерності, з метою розкриття творчого потенціалу, обміну передовим педагогічним досвідом із використання у практичній діяльності інноваційних технологій навчання щорічно проводяться майстер-класи педагогів, які атестуються.

Педагоги ОЗЗСО – активні учасники віртуальних методичних об'єднань, клубів за інтересами, творчих груп і т. ін., що забезпечує різноманітні сфери діяльності педагога: підготовку до уроків, спілкування з колегами, вирішення психологічних і педагогічних

проблем, консультації з професіоналами, самоосвіту, можливість реалізації творчого потенціалу. О. Я. Сахарчук, директор ОЗЗСО «Локачинський ліцей», взяла участь у IV Міжнародній науково-практичній конференції «STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку».

Вчитель фізики В. М. Никитюк узяв участь у Міжнародній науковій школі «Ukrainian Teachers Programme 2019», яку організували Національний центр «Мала академія наук України» спільно з Європейською організацією з ядерних досліджень – ЦЕРН (Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire). CERN – найбільша в світі лабораторія фізики високих енергій та елементарних частинок, яка знаходиться на території Швейцарії та Франції. Педагог мав можливість ознайомитися із сучасними дослідженнями в області високих енергій та елементарних частинок, досягненнями в медичній фізиці, технологічними аспектами сучасних прискорювачів та детекторів, якими оснащено лабораторії ЦЕРНу.

Віра в особистість – дитину, вчителя – аксіома в процесі реформування освітнього середовища закладу освіти. Вона наповнює його, визначає його «атмосферність», спонукає до модерування такого мотиваційного середовища, яке програмує дитину, наставника на пошук шляхів самовдосконалення, пізнання своїх здібностей і талантів, уміння вчитися на власних помилках і не опускати рук у разі невдачі, – програмує на успіх.

Тому однією з інноваційних характеристик освітнього середовища ОЗЗСО «Локачинський ліцей» є мотиваційний простір. Коли дитина приходить у школу, її зустрічає нагадування: «Ми в тебе віримо. Ти все зможеш. Мама і тато», а коли йде додому, школа проводить її словами: «Я тобою пишаюся. Твоя вчителька». Практика створення освітнього середовища підтверджує: мотиваційний простір є життєво необхідним для формування розвивальних установок особистості на шляху до успіху. Своєрідним інноваційним паспортом закладу освіти є «Азбука школи», у якій записано ключові поняття, технології, цінності, які є прикметними характеристиками освітнього середовища ОЗЗСО «Локачинський ліцей»: синергія, проактивність, толерантність, партнерство, рівні можливості, емоційний інтелект, якість освіти, критичне мислення, креативність та ін.

середовища школи, створення комфортних умов для навчання і праці.

У 2020 році завдяки участі в урядовій програмі «Спроможна школа для кращих результатів» проведено капітальний ремонт фасаду школи. Подано і реалізовано заявку на додаткові обсяги державної субвенції за напрямом «Придбання обладнання для шкільної їдальні». В рамках державної програми розвитку природничо-математичної освіти заклад отримав кабінети фізики, математики, географії, біології, мультимедійний та інформаційно-комунікаційне забезпечення для робочого місця вчителя.

Ступінь готовності учасників освітнього процесу

до інноваційної діяльності є різним. Успіх створення освітнього середовища, його дієвість, ефективність залежать від того, щоб помітити новатора, допомогти йому об'єднати навколо себе однодумців, створити середовище, сприятливе для проектування і впровадження нововведень. Надзвичайно важливо підтримати такого вчителя, учня, навіть якщо результат не зовсім відповідає очікуванням. Спрогнозувати і запобігти можливим перешкодам, антиінноваційним бар'єрам, без яких не обходяться жодні зміни. І за результатами впровадження інновацій проаналізувати їх вплив на освітнє середовище школи в цілому, наголосити на значущості внеску конкретної особи, творчої групи педагогів у розвиток закладу. Мотивація значущості успіху справи для розвитку особистості, колективу є ключовою.

Серед прийомів шкільного освітнього менеджменту вагоме місце займає вшанування кожної перемоги, кожного успіху: з цією метою в закладі уже багато років проводиться конкурс «Гімназист року» (переможці визначаються у номінаціях «Гуманітарні науки» та «Математичні науки»); церемонія вшанування переможців інтелектуальних змагань і їх наставників; нагородження щорічними преміями; обов'язкова публікація про досягнення на сайті навчального закладу, фейсбук-сторінці, у шкільній та районній пресі; подяки батькам учнів; інформування про досягнення учнів і педагогів через галерею «Школа успіху особистості».

З 1 січня 2021 року заклад отримав фінансову автономію як розпорядник коштів нижчого рівня. Це дозволяє оперативно й раціонально використовувати заощаджені кошти на вдосконалення освітнього

Методичні публікації

Кабінет фізики

Використання коштів освітньої субвенції за напрямом "Придбання обладнання для шкільної їдальні"

Кабінет хімії

Нова українська школа
Класна кімната 1-Б класу

Нова українська школа
Класна кімната 1-А класу

Висновки. Зміни в освітньому середовищі закладу сприяють зростанню особистої переконаності педагогів у необхідності застосування інновацій, розвитку інноваційної культури, вдосконалення навичок управління нововведеннями, що веде до зростання результативності роботи та іміджу закладу освіти, до підвищення конкурентоспроможності вчителя, а отже і конкурентоспроможності учня.

Основним результатом постійного оновлення освітнього середовища є створення розвивального простору, який мотивує до вдосконалення, формування філософії розвитку, успіху кожної особистості як запоруки розвитку та успіху закладу освіти в цілому.

Використані джерела

1. Закон України «Про освіту». № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
2. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі, затверджену Указом Президента України від 25.05.2020 № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 24.03.2021).
3. Дем'янюк О. Й. Вплив зовнішнього середовища на ефективність управління закладом середньої освіти. *Пед. пошук*. 2018. № 4 (100). С. 9–12.
4. Каташов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею : автореф. ... дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.01. Луганськ, 2001. 15 с.
5. Мариновська М. Педагогічна інноватика. *Менеджмент інновацій* : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. С. 322–333.
6. Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку ЗНЗ : монографія / Г. Д. Щекатунова, В. В. Тесленко, А. Д. Цимбалару та ін. ; за ред. Г. Д. Щекатунової. Київ : Пед. думка, 2013. 264 с.
7. Щекатунова Г. Інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу – вимога сьогодення. *Післядипломна освіта*. 2012. № 1. С. 40–46.